

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU CEFTA 2006 SPORAZUMA U 2020. GODINI

1. UVODNE NAPOMENE

Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006) je potpisan u Bukureštu 19. decembra 2006. godine između Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske¹, Republike Sjeverne Makedonije, Republike Moldavije, Crne Gore, Republike Srbije i UNMIK Kosova, a u punoj je primjeni od 22. novembra 2007. godine.

Sporazum je usklađen sa pravilima Svjetske trgovinske organizacije (STO), a njegovi osnovni ciljevi su uspostavljanje zone slobodne trgovine, konsolidacija bilateralnih sporazuma o slobodnoj trgovini koji su bili zaključeni između CEFTA Strana, poboljšanje uslova za dalje unaprjeđenje ulaganja, proširenje trgovine robama i uslugama i podsticanje ulaganja putem korektnih, jasnih, stabilnih i predvidljivih pravila, otklanjanje prepreka i nepravilnosti u trgovini i olakšavanje kretanja roba i usluga, obezbjeđenje podjednakih uslova konkurencije koji utiču na spoljnu trgovinu i investicije i postepeno otvaranje tržišta javnih nabavki, zaštita prava intelektualne svojine u skladu sa međunarodnim standardima, obezbjeđivanje procedura za sprovođenje sporazuma, doprinos skladnom razvoju i širenju svjetske trgovine.

Sve potpisnice CEFTA 2006 Sporazuma su STO članice, izuzev Republike Srbije, Bosne i Hercegovine i UNMIK Kosova. To znači da između Republike Albanije, Republike Sjeverne Makedonije, Republike Moldavije i Crne Gore već postoji izvjestan nivo liberalizacije trgovine kroz STO preuzete obaveze, kako u oblasti pristupa tržištu roba, tako i u oblasti pristupa tržištu usluga. Crna Gora je posljednja od navedenih postala punopravna STO članica i to 29. aprila 2012. godine.

Kada je u pitanju **trgovina robama**, CEFTA 2006 Sporazum je predvidio punu liberalizaciju trgovine industrijskim proizvodima, dok je trgovina poljoprivrednim proizvodima postupno liberalizovana i to kroz CEFTA Dodatni Protokol između Albanije, Hrvatske, Makedonije, Moldavije, Crne Gore i Srbije koji je potpisan 11. februara 2011. godine, CEFTA Dodatni Protokol 3 između Albanije i Bosne i Hercegovine koji je potpisan 20. novembra 2013. godine i CEFTA Dodatni Protokol 4 između Moldavije i Makedonije 4. marta 2014. godine. U vezi sa navedenim ispregovaran je i CEFTA Dodatni protokol 5 o olakšavanju trgovine koji ima za cilj da obezbijedi olakšanje tranzita i trgovine robama kroz regionalno povezivanje svih graničnih službi u jedinstveni informacioni sistem, međusobno priznavanje sertifikata, kao i međusobno priznavanje ovlašćenog ekonomskog operatora. Stupio je na snagu 18. aprila 2018. godine, a pored Crne Gore, do sada su ga ratifikovale sve CEFTA Strane, osim Kosova.

Zbog sve većeg značaja **trgovine uslugama** Republika Srbija je, tokom predsjedavanja CEFTA 2006 u 2010. godini, pokrenula inicijativu za otvaranje pregovora o liberalizaciji trgovine uslugama u skladu sa članom 27 CEFTA 2006, gdje je navedeno da će Strane postepeno razvijati i širiti saradnju sa ciljem postizanja postepene liberalizacije i međusobnog otvaranja tržišta usluga, u kontekstu evropskih integracija i uzimajući u obzir relevantne odredbe Opšteg sporazuma o trgovini uslugama (GATS) i obaveze koje su Strane – članice STO preuzele u okviru GATS-a. Pregovori o zaključivanju Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama su vođeni od 2014. godine, a tekst je usvojen na sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta održanom 18. decembra 2019.

¹ Republika Hrvatska nije CEFTA Strana od dana ulaska u EU, tj. 1. jula 2013. godine.

godine u Tirani. Stupio je na snagu 11. januara 2021. godine, a do sada su ga ratifikovale Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Sjeverna Makedonija i Republika Srbija.

U skladu sa članom 40 CEFTA 2006 Sporazuma uspostavljen je CEFTA Zajednički komitet kojeg čine ministri nadležni za poslove spoljne trgovine kojem CEFTA Sekretarijat, sa sjedištem u Briselu, pruža administrativnu i tehničku podršku. U skladu sa članom 40, stav 4 CEFTA 2006 Sporazuma Zajednički komitet donosi odluke i daje preporuke što se posebno apostrofira u tački 4.1. Izvještaja koja prikazuje rezultate rada ovog tijela u 2020. godini.

Predsjedavanje CEFTA 2006 Sporazumom se vrši na principu rotacije po abecednom redu, pa je Bosna i Hercegovina bila predsjedavajuća Sporazumom u 2020. godini.

2. ZNAČAJ CEFTA 2006 SPORAZUMA

Stvaranje zone slobodne trgovine, kao jedan od ciljeva CEFTA 2006 Sporazuma, bio je svojevrsan test koji je pokazao da su zemlje regiona postigle društveno-političku zrelost za evropsko integrisanje. Drugim riječima, stvaranje ove integracije je bila smjernica koja je trebala da pokaže da li su zemlje sposobne za viši oblik integracije kakva je Evropska unija (EU). Nadalje, u ekonomskom smislu, stvaranje zone slobodne trgovine je način da se pojača konkurentnost privreda zemalja, što je neka vrsta generalne probe za tržišnu utakmicu sa preduzećima iz EU (tzv. drugi kriterijum iz Kopenhagena²).

Shodno navedenom, značaj CEFTA 2006 Sporazuma se, između ostalog, ogleda u sljedećem:

- Dalja regionalna saradnja i trgovinska integracija kroz usvajanje CEFTA dodatnih protokola dovodi do napretka nacionalnih ekonomija CEFTA Strana;
- Rješavanje sporova je centralni stub multilateralnog trgovinskog sistema i bez mehanizma zasnovanog na pravilima i sredstvima za rješavanje sporova trgovinski sistem bi bio manje efikasan i predvidljiv;
- Uvođenjem pune kumulacije i povraćaja carina od 1. jula 2019. godine omogućava se dijeljenje proizvodnje u okviru teritorije Sporazuma, veća fragmentacija proizvodnog procesa i može dovesti do profitabilnosti poslovnih transakcija i boljih trgovinskih rezultata. Puna kumulacija omogućava kumulaciju porijekla računanjem obrade dodate na teritoriji Sporazuma čak i kada je početni input bez porijekla. Ona omogućava da se materijali bez porijekla, koji još nisu rezultirali proizvodom sa porijeklom, smatraju inputima za potrebe kumulacije i dodaju proizvodnom procesu koji se odvija u drugoj zemlji potpisnici u zoni pune kumulacije. Povraćaj carine odnosi se na oslobađanje od ili refundiranje uvoznih carina za materijale koji se koriste u proizvodnji proizvoda za izvoz. Sve navedeno pomaže u stvaranju jednakih mogućnosti između ekonomskih subjekata u cijeloj zoni slobodne trgovine;
- Efikasno i efektivno uključivanje poslovnog okruženja u proces donošenja odluka na političkom nivou rezultira stvaranjem trgovinske politike koja će biti više orijentisana na potrebe i zahtjeve privatnog sektora. Stoga, saradnju sa privatnim sektorom treba dodatno ojačati u kreiranju trgovinske politike, sprovođenju i praćenju sprovođenja CEFTA 2006 Sporazuma - Crna Gora je, za vrijeme predjedavanja Sporazumom u 2016. godini, posebnu pažnju posvetila unapređenju dijaloga privatnog i javnog sektora imajući u vidu da je ovakva vrsta dijaloga posebno važna za identifikovanje prioriteta privrede i razumijevanje njenih komercijalnih interesa u procesu formulisanja i sprovođenja reformi. U ovom dijelu je značajno istaći da je, na regionalnom nivou, potpisan Memorandum o razumijevanju u vezi sa promocijom i olakšavanjem trgovine u CEFTA-i između Komorskog investicionionog foruma zapadnobalkanske šestorke (WB6 CIF), CEFTA

² Utvrđeni 1993. godine, a odnose se na ekonomske kriterijume, odnosno postojanje funkcionalne tržišne privrede i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržištem EU.

Sekretarijata i GIZ- 21. juna 2019. godine u Beogradu, pa shodno istom WB6 CIF aktivno učestvuje u radu CEFTA tijela kroz davanje predloga koji sumiraju potrebe privrede;

- Korist koju imaju mala i srednja preduzeća u Jugoistočnoj Evropi od CEFTA 2006 Sporazuma se odražava u povećanju mogućnosti za sticanje prihoda i zapošljavanje u regionu;

- Svedoci smo da CEFTA 2006 sporazum, kao dugoročni projekat EU, sve više dobija na značaju u domenu regionalne robne razmjene. Pogodnosti bescarinske trgovine, kao i pune liberalizacije sve više koriste sve potpisnice ovog Sporazuma. Trgovina bez granica u CEFTA regionu je od velike važnosti za dobrobit svih privrednih subjekata kako u Crnoj Gori, tako i u okruženju; i

- Treba ukazati na potrebu dosljedne, potpune i efikasne primjene CEFTA 2006 sporazuma. Bescarinska trgovina i ujednačavanje uslova poslovanja, u skladu sa pravilima STO i standardima EU, treba da doprinesu povećanju proizvodnje, trgovine i zaposlenosti, širem asortimanu roba, većoj konkurentnosti i značajnijem prilivu investicija u Regionu, kao i opštem ekonomskom razvoju.

2.1. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA CRNE GORE SA CEFTA STRANAMA

Spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore je najveća sa CEFTA Stranama i Evropskom unijom. Posmatrano kroz period 2018-2020. godine statistički podaci su sljedeći:

- Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore u 2018. godini iznosila je 2 953, 6 miliona eura, od čega je 889, 1 miliona eura razmijenjeno sa CEFTA Stranama što predstavlja učešće od 30%, dok je razmjena s EU zemljama članicama iznosila 1 412 miliona eura što predstavlja učešće od 48%,

- Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena u 2019. godini iznosila je 3 016,2 miliona eura, od čega je 929, 1 miliona eura razmijenjeno sa CEFTA Stranama što predstavlja učešće od 30%, dok je razmjena s EU zemljama članicama iznosila 1 414, 4 miliona eura što predstavlja učešće od 47% i

- Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena za period januar – novembar 2020. godine iznosila je 2 247, 6 miliona eura, od čega je 698, 4 miliona eura razmijenjeno sa CEFTA Stranama što predstavlja učešće od 31%, dok je razmjena s EU zemljama članicama iznosila 994, 7 miliona eura što predstavlja učešće od miliona eura što predstavlja učešće od 44%.

Tabela 1 - Spoljnotrgovinska robna razmjena sa CEFTA Stranama za period 2018-2020. godina

Godina	2018		2019		januar-oktobar 2020	
	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz	uvoz	izvoz
Zemlja						
Albanija	42,920,644	12,924,571	42,599,265	13,254,927	32,713,402	9,914,431
Bosna i Hercegovina	155,562,585	30,905,531	163,195,503	29,806,976	100,569,203	17,158,007
Moldavija	368,846	1,170	1,010,044	0	198,748	13,313
Srbija	492,030,832	93,079,325	500,439,154	107,924,421	343,218,592	75,060,876
Sjeverna Makedonija	31,180,888	6,817,947	30,601,250	5,404,916	20,963,387	3,918,818
Kosovo	6,303,793	17,057,163	5,508,903	29,386,403	5,717,922	18,654,870
CEFTA:	728,367,587	160,785,708	743,354,119	185,777,643	503,381,255	124,720,313

Izvor podataka: MONSTAT

Tabele 2, 3 i 4 predstavljaju spoljnotrgovinsku razmjenu usluga sa CEFTA Stranama za period 2018-2020. godine sa prikazom ukupne razmjene i učešćem CEFTA Strana u ukupnoj razmjeni u procentima.

Tabela 2: Podaci za 2018. godinu

Godina: 2018	Izvoz usluga (u milionima EUR)			Uvoz usluga (u milionima EUR)		
	CEFTA	Ukupan izvoz usluga	Učešće CEFTA zemalja u ukupnom izvozu (%)	CEFTA	Ukupan uvoz usluga	Učešće CEFTA zemalja u ukupnom uvozu (%)
1. PROIZVODNE USLUGE NA FIZIČKIM INPUTIMA U VLASNIŠTVU DRUGIH	0,00	0,00	0,0	0.10	0.11	93.5
2. USLUGE ODRŽAVANJA I POPRAVKE KOJE NIJESU UKLJUČENE NEGDJE DRUGO	0,38	1,71	22,2	2.54	8.11	31.4
3. TRANSPORT	67,89	317,00	21,4	70.70	252.90	28.0
4. PUTOVANJA - TURIZAM	371,85	1.001,08	37,1	15.41	58.05	26.6
5. GRAĐEVINSKE USLUGE	9,02	46,00	19,6	17.50	38.14	45.9
6. USLUGE OSIGURANJA I PENZIJSKOG OSIGURANJA	-	0,02		-	0.27	
7. FINANSIJSKE USLUGE	0,28	6,80	4,2	0.18	8.91	2.1
8. NAKNADE ZA KORIŠĆENJE INTELAKTUALNE SVJINE KOJE NIJESU UKLJUČENE NIJDJE DRUGO	0,11	0,36	29,8	0.63	5.13	12.2
9. TELEKOMUNIKACIONE, RAČUNARSKE I INFORMATIČKE USLUGE	7,34	69,16	10,6	26.21	81.85	32.0
10. OSTALE POSLOVNE USLUGE	17,33	90,90	19,1	33.22	129.98	25.6
11. LIČNE KULTURNE I REKREATIVNE USLUGE	2,42	30,39	8,0	13.00	31.13	41.8
12. VLADINA ROBA I USLUGE KOJE NIJESU NIJDJE DRUGO UKLJUČENE	-	-	0,0	1.20	12.27	9.8
UKUPNO	476,63	1.563,43	30,5	180.71	626.84	28.8

Izvor: Centralna banka Crne Gore

Tabela 3: Podaci za 2019. godinu

Godina: 2019	Izvoz usluga (u milionima EUR)			Uvoz usluga (u milionima EUR)		
	CEFTA	Ukupan izvoz usluga	Učešće CEFTA zemalja u ukupnom izvozu (%)	CEFTA	Ukupan uvoz usluga	Učešće CEFTA zemalja u ukupnom uvozu (%)
1. PROIZVODNE USLUGE NA FIZIČKIM INPUTIMA U VLASNIŠTVU DRUGIH	-	0.01	0.0	0.04	0.05	68.1
2. USLUGE ODRŽAVANJA I POPRAVKE KOJE NIJESU UKLJUČENE NEGDJE DRUGO	0.55	3.01	18.4	2.92	9.14	31.9
3. TRANSPORT	69.28	352.76	19.6	80.00	295.45	27.1
4. PUTOVANJA - TURIZAM	412.15	1,098.32	37.5	17.39	52.03	33.4

5. GRAĐEVINSKE USLUGE	7.34	37.40	19.6	15.80	38.56	41.0
6. USLUGE OSIGURANJA I PENZIJSKOG OSIGURANJA	-	0.00		0.00	0.01	2.4
7. FINANSIJSKE USLUGE	0.24	5.21	4.6	0.22	8.24	2.6
8. NAKNADE ZA KORIŠĆENJE INTELKTUALNE SVJINE KOJE NIJESU UKLJUČENE NIGDJE DRUGO	0.22	0.66	32.9	0.77	5.25	14.6
9. TELEKOMUNIKACIONE, RAČUNARSKE I INFORMATIČKE USLUGE	9.62	56.29	17.1	16.80	63.02	26.7
10. OSTALE POSLOVNE USLUGE	23.60	111.14	21.2	33.32	153.58	21.7
11. LIČNE KULTURNE I REKREATIVNE USLUGE	3.48	32.64	10.7	18.60	39.53	47.1
12. VLADINA ROBA I USLUGE KOJE NIJESU NIGDJE DRUGO UKLJUČENE	-	0.38	0.0	1.26	12.73	9.9
UKUPNO	526.48	1,697.82	31.0	187.11	677.60	27.6

Izvor: Centralna banka Crne Gore

Tabela 4: Podaci za januar- septembar 2020. godine

Godina: januar-septembar 2020	Izvoz usluga (u milionima EUR)			Uvoz usluga (u milionima EUR)		
	CEFTA	Ukupan izvoz usluga	Učešće CEFTA zemalja u ukupnom izvozu (%)	CEFTA	Ukupan uvoz usluga	Učešće CEFTA zemalja u ukupnom uvozu (%)
1. PROIZVODNE USLUGE NA FIZIČKIM INPUTIMA U VLASNIŠTVU DRUGIH	0.00	0.03	8.8	0.00	0.00	38.9
2. USLUGE ODRŽAVANJA I POPRAVKE KOJE NIJESU UKLJUČENE NEGDJE DRUGO	0.68	3.62	18.7	1.67	3.60	46.4
3. TRANSPORT	37.96	187.50	20.2	41.94	164.54	25.5
4. PUTOVANJA - TURIZAM	59.05	121.97	48.4	5.51	20.58	26.8
5. GRAĐEVINSKE USLUGE	5.52	24.60	22.4	7.12	13.52	52.7
6. USLUGE OSIGURANJA I PENZIJSKOG OSIGURANJA	0.00	0.00	63.6	0.02	0.02	
7. FINANSIJSKE USLUGE	0.28	3.66	7.7	0.16	5.03	3.2
8. NAKNADE ZA KORIŠĆENJE INTELKTUALNE SVJINE KOJE NIJESU UKLJUČENE NIGDJE DRUGO	0.05	0.37	12.6	0.62	2.41	25.9
9. TELEKOMUNIKACIONE, RAČUNARSKE I INFORMATIČKE USLUGE	5.22	43.16	12.1	11.90	35.56	33.5
10. OSTALE POSLOVNE USLUGE	19.68	85.53	23.0	22.63	87.75	25.8
11. LIČNE KULTURNE I REKREATIVNE USLUGE	1.29	18.33	7.0	5.75	13.79	41.7
12. VLADINA ROBA I USLUGE KOJE NIJESU NIGDJE DRUGO UKLJUČENE	-	4.90	0.0	0.79	8.65	9.2
UKUPNO	129.74	493.68	26.3	98.10	355.44	27.6

Izvor: Centralna banka Crne Gore

2.2. STATISTIČKI PODACI U PODRUČJU STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA (SDI)

Tabela 5 - Ukupan priliv SDI (u milionima EUR)*

Zemlja	2018	2019	Jan-Okt 2020**
Albanija	0.59	3.19	0.96
Bosna i Hercegovina	8.15	33.52	2.66
Kosovo	3.28	7.64	3.85
Republika Sjeverna Makedonija	C***	0.63	0.55
Moldavija	0.00	C	C
Srbija	65.53	39.23	18.71
CEFTA	77.72	85.39	28.18
Ukupno	858.11	778.47	541.38

Izvor: Centralna banka Crne Gore

*Izvor podataka je platni promet sa inostranstvom (ITRS) i podaci su dati prema zemljama plaćanja.

**Preliminarni podaci

***C - Povjerljivi podaci koji se odnose na najviše tri strane kompanije

3. STRUKTURE ZA SPROVOĐENJE CEFTA 2006 SPORAZUMA

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu Izvještaja u skladu sa **članom 40 CEFTA 2006 Sporazuma** uspostavljen je **CEFTA Zajednički komitet** kojeg čine ministri nadležni za poslove spoljne trgovine kojem CEFTA Sekretarijat, sa sjedištem u Briselu, pruža administrativnu i tehničku podršku. U skladu sa članom 40, stav 4 CEFTA 2006 Sporazuma **Zajednički komitet donosi odluke i daje preporuke.**

Zajednički komitet se sastaje najmanje jednom godišnje u potpisnici koja predsjedava CEFTA 2006 Sporazumom, a po potrebi svaka od potpisnica može inicirati i vanredno održavanje. U skladu sa članom 41, stav 5 CEFTA 2006 Sporazuma, Zajednički komitet može osnovati radna tijela radi podrške u primjeni Sporazuma. Trenutno u okviru CEFTA 2006 funkcionišu sljedeća stalna radna tijela:

- **Komiteo kontakt tačkaka** čiji je zadatak da podrži nesmetano funkcionisanje Sporazuma i ispunjavanje odluka, zaključaka i preporuka Zajedničkog komiteta. CEFTA kontakt tačke se imenuju u skladu sa članom 44, stav 2 CEFTA 2006 Sporazuma, a član ovog tijela je predstavnik Ministarstva ekonomskog razvoja;
- **Komiteo za trgovinske olakšice** čiji je zadatak da razvije i proširi saradnju između CEFTA Strana u skladu sa članom 14 CEFTA 2006 Sporazuma, a posebno se bavi pitanjima koja se odnose na olakšavanje regionalne trgovine u cilju smanjenja troškova prouzrokovanih svim neefikasnim vrstama procedure carinjenja, istovremeno balansirajući olakšavanje trgovine sa povećanim zahtjevima za mjere bezbjednosti i zaštite u međunarodnim i regionalnim lancima snabdijevanja. Kako se aktivnosti ovog tijela najviše tiču carinskih pitanja u radu istog je najviše zastupljena Uprava carina, a isto prate predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva finansija i socijalnog staranja;
- **Podkomiteo za netarifne mjere** čiji je zadatak da identifikuje netarifne mjere definisane kao mjere koje nisu carinske stope, a koje potencijalno mogu da imaju ekonomski efekat na međunarodnu trgovinu robom, promjenu količina kojima se trguje ili cijena ili oboje, a koje su klasifikovane su kao tehničke mjere, netehničke mjere i mjere povezane s izvozom, da revidira

ove identifikovane netarifne mjere i predlaže mjere za njihovo ukidanje koje predstavljaju netarifne barijere u trgovini između Strana. Članovi ovog tijela su predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja. U okviru ovog Podkomiteta funkcionišu sljedeće Radne grupe:

- **Radna grupa o tehničkim mjerama** čiji je zadatak da obezbijedi forum na radnom nivou koji će se baviti isključivo netarifnim mjerama koje proizilaze iz sanitarnih i fitosanitarnih mjera i tehnički barijera u trgovini i raspravlja o uklanjanju diskriminatornih mjera koje predstavljaju netarifne barijere u trgovini u skladu sa članom 12, stav 2, članom 13, stav 2 i članom 13, stav 5 Sporazuma, kao i da započnu razgovore radi zaključenja sporazuma o međusobnom priznavanju u relevantnim oblastima tehničkih mjera kako je predviđeno članom 12, stav 3. i članom 13, stav 4 Sporazuma što je uslovljenom potpunim usklađivanjem sa relevantnom pravnom tekovinom EU i u skladu je sa relevantnim STO sporazumima i drugim međunarodnim ugovorima. Članovi ovog tijela su predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- **Radna grupa o upravljanju rizikom** čiji je zadatak da razvije i proširi saradnju između CEFTA Strana u skladu sa članovima 12, 13 i 14 Sporazuma, posebno u cilju predlaganja mogućnosti zajedničkog djelovanja sa ciljem olakšavanja regionalne trgovine uz istovremeno poboljšanje ukupnog kvaliteta i odvratanja od carinskih, sigurnosnih i sigurnosnih kontrola i inspekcija. Članovi ovog tijela su predstavnici Uprave carina;
- **Radna grupa o elektronskoj razmjeni informacija** čiji je zadatak da razvije i proširuje saradnju između CEFTA Strana u skladu sa članovima 12, 13 i 14 Sporazuma, posebno za rješavanje pitanja u vezi sa funkcionisanjem i održivošću postojećih ili novih IT kapaciteta sa ciljem olakšavanja regionalne trgovine uz istovremeno poboljšanje ukupnog kvaliteta i odvratanja od carinskih, sigurnosnih i sigurnosnih kontrola i inspekcija. Članovi ovog tijela su predstavnici Uprave carina.
- **Podkomitet za poljoprivredu uključujući sanitarna i fitosantarna pitanja** čiji je zadatak da doprinese unaprjeđenju trgovine i olakša trgovinu poljoprivrednim proizvodima u regionu i maksimalno koordiniraju politike u poljoprivredi i zaštitu zdravlja biljaka, zdravlja životinja i bezbjednosti hrane i druge relevantne oblasti u skladu sa članovima 11 i 12 Sporazuma. Članovi ovog tijela su predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- **Podkomitet za carine i pravila porijekla** čiji je zadatak da obezbijedi sprovođenje, pojednostavljenje i olakšavanje carinskih postupaka u skladu sa članom 14, stav 4 Sporazuma, kao i da koordinira sprovođenje Aneksa 4 i njegovih svih amandmana u vezi sa primjenom zajedničkih pravila o porijeklu. Članovi ovog tijela su predstavnici Uprave carina.
- **Podkomitet za trgovinu uslugama** čiji je zadatak jačanje i produblivanje regionalne saradnje u oblasti trgovine uslugama kroz olakšavanje sprovođenja obaveza predviđenih članovima 26-29 Sporazuma. Član ovog tijela je predstavnik Ministarstva ekonomskog razvoja, a u okviru istog funkcionišu sljedeće Radne grupe:
 - **Radna grupa za statistiku trgovine uslugama, FATS³ i FDI⁴** čiji je zadatak poboljšanje kvaliteta statistike međunarodne trgovine uslugama u regionu i usklađivanje sa statistikom Evropske unije, a članovi su predstavnici Centralne banke Crne Gore i Uprave za statistiku (MONSTAT) i

³ Eng. Foreign Affiliate Trade Statistics (statistika trgovine stranih podružnica).

⁴ Eng. Foreign Direct Investments (strane direktne investicije).

- **Zajednička radna grupa za međusobno priznavanje profesionalnih kvalifikacija** čiji je zadatak da produbi saradnju između CEFTA Podkomiteta za trgovinu uslugama, Inicijative za reformu obrazovanja Jugoistočne Evrope (ERISEE) i Radne grupe za socijalnu agendu RCC (SAWG) u oblasti mobilnosti radne snage, nadovezujući se na mandate i prethodne aktivnosti svake strukture. Radna grupa imaće za cilj jačanje regionalne trgovine uslugama olakšavanjem priznavanja profesionalnih kvalifikacija u cilju podsticanja sveukupne mobilnosti radne snage. Članovi ovog tijela su predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta.

3.1. PAKET TRANSPARETNOSTI U OKVIRU CEFTA 2006

U cilju povećanja transparentnosti uspostavljen je i **Paket transparentnosti** (<http://cefta.int/trade-info-centre/transparency-pack/>) koji predstavlja skup međusobno povezanih baza podataka za sve vrste trgovinskih mjera potpisnica CEFTA 2006 Sporazuma. Ovaj "paket" sadrži šest komponenti i to:

- **MABD (Baza podataka o barijerama za pristup tržištu)** - Od 2009. godine CEFTA Strane sistematski identifikuju i rješavaju barijere u trgovini robom. 2012. godine Strane su odlučile da prošire opseg na širu definiciju barijera, uključujući usluge i da metodologiju učine međunarodno uporedivom uz primjenu UNCTAD-ove klasifikacije netarifnih mjera. U 2013. godini Strane su se povezale sa novom karakteristikom baze podataka koja omogućava standardizovanije identifikovanje i izvještavanje o barijerama i uspostavlja interakciju između evidentiranih barijera za pristup tržištu i obima trgovine proizvoda koji podleže relevantnim barijerama. Korisnici mogu pratiti i nadgledati aktivnosti u realnom vremenu pomoću grafičkih alata, na osnovu statusa ili bilo koje druge unaprijed definisane komponente tokom samog slučaja. Kombinacija sektora, robe i koda proizvoda daje stvarne trgovinske informacije o proizvodu, porijeklu i odredišnoj strani najmanje za poslednje tri godine. Za ažuriranje ove baze podataka je zaduženo Ministarstvo ekonomskog razvoja u saradnji sa resorima iz čije nadležnosti je problem u trgovini identifikovan i ista nije dostupna javnosti;

- **TBT bazu podataka (Tehničke barijere u trgovini)** - Ova baza podataka uspostavljena je 2014. godine sa ciljem da se poveća transparentnost relevantnog zakonodavnog i institucionalnog okvira sa podrškom slobodnog kretanja roba širom CEFTA regiona. Širokoj javnosti su dostupne informacije o nepotrebnim tehničkim preprekama u trgovini, infrastrukturi kvaliteta, listi akreditovanih laboratorija, sertifikacionih i inspeksijskih organa. Informacije su dostupne na engleskom i na lokalnim jezicima i za njeno ažuriranje je zaduženo Ministarstvo ekonomskog razvoja i dostupna je na <http://transparency.cefta.int/tbt/home/>;

- **SPS bazu podataka (Sanitarne i fitosanitarne mjere)** - Ova baza podataka uspostavljena je 2013. godine sa ciljem da se poveća transparentnost relevantnog zakonodavnog okvira sa podrškom nesmetanog protoka poljoprivrednih proizvoda širom CEFTA regiona. Širokoj javnosti su dostupni ključni zakoni i podzakonski akti, kao i konkretne mjere u sanitarnoj, fitosanitarnoj i veterinarskoj oblasti. Informacije su dostupne na engleskom i na lokalnim jezicima. Određeni broj kriterijuma kao što su vrsta i porijeklo dokumenta, nadležni organ, HS kod proizvoda ili pogođene oblasti mogu se koristiti za pronalaženje potrebnih podataka. Ostale korisne činjenice uključuju članstvo u međunarodnim organizacijama, listu akreditiranih laboratorija i podatke za kontakt na graničnim prelazima. Korisnici su takođe pozvani da iskoriste prednosti prilagođenog alata za izvještavanje, za njeno ažuriranje je zadužena Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove i dostupna je na <http://transparency.cefta.int/sps/home/>;

- **CEFTA Trgovinski portal** služi kao središte informacija o najvažnijim trgovinskim propisima CEFTA 2006 Strana. Cilj portala je učiniti pretragom konkretnih i praktičnih informacija o trgovini sa CEFTA Stranama transparentnijim i efikasnijim i na taj način podržati praktičnu primjenu

Sporazuma. Za ažuriranje istog je zaduženo Ministarstvo ekonomskog razvoja u saradnji s uključenim resorima,

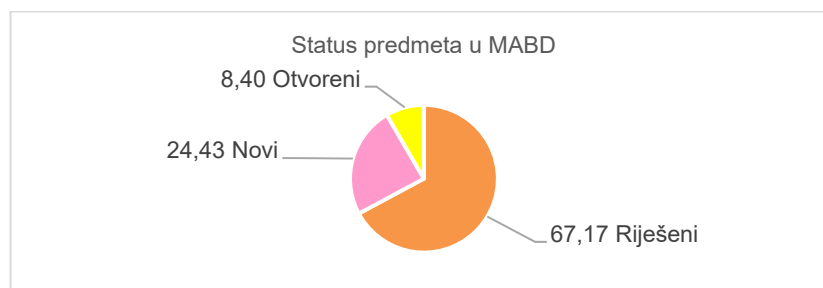
-BTI baza podataka (Obavezujuće informacije o svrstavanju robe u Carinsku tarifu-OIT) objedinjuje sve informacije koje se odnose na unaprijed donijeta rješenja iz svih sedam CEFTA carinskih uprava i trgovcima i carinama su na raspolaganju za pretraživanje, savjetovanje i pregled. CEFTA baza podataka je dizajnirana i implementirana na osnovu funkcionalnih zahtjeva baze podataka EBTI Evropske unije. Pretraga nacionalne baze podataka OIT omogućena je na web stranici CEFTA carinskih uprava (u slučaju Crne Gore <https://upravacarina.gov.me/rubrike/OBAVEZUJUACA-INFORMACIJA-O-SVRSTAVANJU-ROBE/>) i zasniva se na modelu EBTI Evropske unije. Pored toga, implementirana je automatska sinhronizacija sa CEFTA regionalnom bazom podataka, pa je objavljena odluka o OIT dostupna u regionalnoj bazi podataka onda kada postane dostupna u nacionalnoj bazi podataka i

-Baza podataka o mjerama u uslugama kojom je data mogućnost biznis zajednici i široj javnosti da se upozna sa konkretnim mjerama koje primjenjuju CEFTA Strane, a koje se odnose na pristup njihovim tržištima i uslovima poslovanja za inostrane pružaoce usluga. Ista je u funkciji od 17. decembra 2020. godine, a osim povećanja transparentnosti njome se otvara mogućnost za nova ulaganja u regionu, posebno ako se uzme u obzir visok nivo liberalizacije tržišta usluga. Baza trenutno pokriva sektore finansija (komercijalno bankarstvo, osiguranje života, neživotno osiguranje i reosiguranje), elektronske komunikacije (fiksne, mobilne i internet), distribuciju (maloprodaja i veleprodaja), kompjuterske usluge, usluge u građevinarstvu, zdravstvene usluge, turizam (usluge u hotelima, turističke agencije i tour operatori i turističke vodič), saobraćaj (vazdušni, pomorski, drumski i željeznički) i profesionalne usluge (revizija, arhitektura, inženjerstvo i pravne usluge). Ista je dostupna na <https://transparency.cefta.int/itip/trade-in-services>. Za cjelokupnu koordinaciju po ovom pitanju je zaduženo Ministarstvo ekonomskog razvoja, a resori nadležni za navedene sektore će biti u obavezi da redovno ažuriraju bazu podataka u slučaju suštinskih izmjena pravnih akata ili donošenja novih, što će se automatski reflektovati u STO bazi podataka za usluge.

3.1.1. KRATAK PREGLED STATUSA PROBLEMA U TRGOVINI IZMEĐU CEFTA STRANA

Kao što je navedeno u tački 3.1. Izvještaja, od 2009. godine CEFTA Strane sistematski identifikuju i rješavaju barijere u trgovini robom, dok je od 2013. godine u funkciji MABD (baza podataka o barijerama za pristup tržištu). Ista registruje ukupno 168 predmeta. Do sada je riješeno 67,17%, nije riješeno 8,40%, dok je novih slučajeva 24,43% kao što je dato u Grafiku 1.

Grafikon 1: Prikaz statusa predmeta u MABD

Vrijedi istaći da se najveći broj prijavljenih kršenja sporazuma prijavljenih kroz MABD odnosio na sljedeće oblasti u dijelu pristupa tržištu roba i to:

01 – Sanitarne i fitosanitarne mjere (SPS) 32.06%

- 02 - Tehničke barijere u trgovini (TBT) 15,27%
- 03 - Inspekcija prije isporuke i druge formalnosti 4,58%
- 04 - Kontingentne trgovinske zaštitne mjere 0,76%
- 05 - Neautomatsko licenciranje, kvote, zabrane i mjere kontrole količine (osim iz SPS ili TBT) 6,11%
- 06 - Mjere kontrole cijena, uključujući dodatne poreze i naknade 16,79%
- 07 - Finansijske mjere 1,53%
- 08 - Mjere koje utiču na konkurenciju 2,29%
- 09 - Ograničenja javnih nabavki 2,29%
- 10 - Pravila porijekla 7,63%
- 11 - Mjere vezane za izvoz 6,87%
- 12 - Ograničenja distribucije 0%
- 13 - Ograničenje usluga poslije prodaje 0%
- 14 - Subvencije (ne računajući subvencije za izvoz pod P7) 0%
- 15 - Ograničenja nabavki vlade 0%
- 16 - Intelektualna svojina 0%
- 17 - N/A 3,82%

Do sada je u MABD registrovano 13 predmeta koje se odnose na Crnu Goru. Od navedenog broja Crna Gore je bila 12 puta strana koja prijavljuje potencijalno kršenje sporazuma. Najveći broj se odnosio na uzimanje uzoraka iz svake pojedinačne pošiljke istovjetne robe i to od strane Republike Srbije, Sjeverne Makedonije i Kosova, a prijavljena je i različita naplata akcize za vino i pivo od strane Albanije na način što proizvođači sa većom godišnjom proizvodnjom plaćaju veću akcizu na osnovu izvršene kategorizacije po proizvodnji na godišnjem nivou, dok je Republika Srbija prijavila slučaj u vezi sa priznavanjem veterinarskih i fitosanitarnih sertifikata za robu u tranzitu i taj predmet je riješen.

4. REALIZOVANE AKTIVNOSTI U 2020. GODINI

4.1. ODRŽANI SASTANCI CEFTA ZAJEDNIČKOG KOMITETA U 2020. GODINI

4.1.1. Vanredni sastanak CEFTA Zajedničkog komiteta, Tivat, 25. februar 2020. godine

Na sastanku Vanrednog CEFTA Zajedničkog komiteta, održanom 25. februara 2020. godine u Tivtu, usvojena je Odluka br. 1/2020 o olakšavanju trgovine voćem i povrćem (**Prilog 1 Izvještaja**). Ista ima za cilj da postigne međusobno olakšavanje trgovine kroz pojednostavljivanje inspekcija koje se odnose na sve postupke carinjenja za trgovinu voćem i povrćem između CEFTA Strana i smanjenje graničnih formalnosti u najvećem mogućem obimu - posebno korišćenjem metoda inspekcije zasnovanih na riziku i međusobnim priznavanjem sertifikata koje izdaje svaka CEFTA Strana, uspostavljanje sistema podataka i obavještenja između nadležnih organa CEFTA Strana uključenih u carinjenje robe u mjeri u kojoj to omogućava zakonodavstvo svake CEFTA Strane, uspostavljanje Registra profesionalnih operatora koji trguju voćem i povrćem u svakoj od CEFTA Strana, uzajamno priznavanje profesionalnih operatera koji su

upisani u Registar profesionalnih operatera koji trguju voćem i povrćem druge CEFTA Strane i uspostavljanje zajedničke CEFTA Liste voća i povrća za koju su fitosanitarni sertifikati obavezni.

4.1.2. Vanredni sastanak CEFTA Zajedničkog komiteta, video konferencija, 30. april 2020. godine

Na sastanku Vanrednog CEFTA Zajedničkog komiteta, održanom 30. aprila 2020. godine, je kroz **Ministarske zaključke (Prilog 2 Izvještaja)** dat akcenat na efikasan zajednički odgovor na izazove izazvane širenjem COVID-19 i pohvaljen rad Strana i CEFTA Sekretarijata u cilju očuvanja neprekidnih trgovinskih tokova. Strane su takodje pozvale Evropsku komisiju da sarađuje sa CEFTA-om i Transportnom zajednicom kako bi se olakšala povezanost i trgovinski tok između CEFTA-e i EU. Dostignuća CEFTA Strana u vezi sa primjenom trgovinskog stuba Višegodišnjeg akcionog plana za Regionalni ekonomski prostor su akcentovana i Strane su se obavezale da doprinesu razvoju ambiciozne trgovinske agende za period 2021 - 2024, usredsređene na olakšavanje trgovine robom i uslugama, elektronsku trgovinu i horizontalne trgovinske aktivnosti. Uzimajući u obzir važnost jačanja kapaciteta CEFTA Sekretarijata i njegovog pravilnog funkcionisanja, odobren je Izveštaj o izboru osoblja CEFTA Sekretarijata i upućen direktor Sekretarijata da zaključi ugovore s odabranim osobljem, u skladu s Odlukom Zajedničkog komiteta br. 2/2019. Takodje, pozdravljen je Memorandum o razumijevanju između CEFTA Sekretarijata i RCC Sekretarijata i data instrukcija CEFTA Sekretarijatu da potpiše dokument. Memorandumom se teži ka učvršćivanju strateškog partnerstva i identifikovanju i iskorišćavanju sinergije između dvije regionalne platforme uspostavljanjem okvira za pojačanu saradnju.

4.1.3. Redovni sastanak CEFTA Zajedničkog komiteta, video konferencija, 16. decembar 2020. godine

Na sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta, održanom 16. decembra 2020. godine su, kroz **Ministarske zaključke (Prilog 3 Izvještaja)**, usvojena sljedeća dokumenta:

- **Odluka br. 2/2020 o uspostavljanju zajedničkog logotipa za CEFTA ovlašćene privredne subjekte**

Odlukom se utvrđuje zajednički CEFTA logotip i uslovi za upotrebu tog logotipa za ovlašćene privredne subjekte u CEFTA Stranama, čiji je program ovlašćenih privrednih subjekata priznat u skladu sa Odlukom br. 1/2019 Zajedničkog komiteta Centralnoevropskog Sporazuma o slobodnoj trgovini o uspostavljanju validacionih procedura za međusobno priznavanje nacionalnih programa Ovlašćenih privrednih subjekata u vezi sa bezbjednošću i sigurnošću (OPSS) usvojenu 18. decembra 2019. godine.

- **Odluka br. 3/2020 o CEFTA Otvorenom fondu**

Cilj CEFTA Otvorenog fonda je podrška funkcionisanju CEFTA struktura kroz napore na jačanju i održavanju kapaciteta CEFTA Strana i CEFTA Sekretarijata. CEFTA Otvoreni fond čine uštede iz kontribucija CEFTA Strana kako bi se pokrili nepredviđeni troškovi koji nisu podobni za finansijsku pomoć koju pružaju donatori, ali su direktno povezani sa kapacitetima CEFTA Strana i CEFTA Sekretarijata, kao i za finansiranje aktivnosti koje nisu predviđene ili dodijeljene u određenim projektima ili programima rada CEFTA tijela.

4.2. ODGOVOR NA POJAVU COVID-19

U cilju smanjenja širenja COVID-19 uticaja na unutrašnje tržište EU, Evropska Komisija je donijela *Smjernice br. 1753 od 16. marta 2020. godine za upravljanje na granici u cilju zaštite zdravlja i osiguranja dostupnosti osnovnih roba i usluga*⁵ koje su se prije svega odnosile na kretanje putnika prema spoljnim granicama EU i dostupnosti osnovnih roba i usluga. Kako bi se dalje operacionalizovale mjere za sprječavanje COVID-19, Evropska Komisija je 23. marta 2020. godine usvojila *Komunikaciju br. 1897 od 23. marta 2020. godine o implementaciji "zelenih traka" u skladu sa Smjericama vezano za upravljanje mjerama na granicama radi zaštite zdravlja i osiguranja dostupnosti osnovnih roba i usluga*⁶.

CEFTA Strane su, po uzoru na EU mjere, bile usmjerene na usaglašavanju mjera za olakšavanje prevoza i trgovine osnovnim proizvodima imajući u vidu pojavu COVID-19. Shodno tome je, u koordinaciji CEFTA Sekretarijata i Stalnog sekretarijata Transportne zajednice, a u cilju ubrzanja protoka roba preko graničnih prelaza marta 2020. godine formirano **CEFTA koordinaciono tijelo**. Članovi ovog tijela su CEFTA kontakt tačke i predstavnici Uprave carina. Aktivnosti ovog tijela prevashodno su se odnosile na sljedeće:

- 1) uspostavljanje tzv. "**zelenih prioritetnih koridora/traka**"⁷ na kojima se mora odobriti slobodan protok za prioritetnu robu,
- 2) **omogućavanje razmjene informacije o pošiljkama putem "SEED-a"** (sistematska razmjena elektronskih podataka) kroz **dostavljanje obavještenja sanitarnim, fitosanitarnim i veterinarskim inspekcijama i**
- 3) **usaglašavanje sanitarnih mjera u pogledu tretmana vozača kamiona i ostalih učesnika u prevozu** imajući u vidu različit pristup CEFTA Strana po ovom pitanju.

U skladu sa navedenim, kroz postupanje CEFTA koordinacionog tijela su razmijenjene informacije između CEFTA Strana vezano za intra-CEFTA granične prelaze (tzv. BCPs/CCPs⁸), a slučaju Crne Gore kao prioritetni prelazi su utvrđeni GP Dobrakovo, GP Dračenovac, GP Ilino Brdo, GP Kula, GP Božaj i GP Slobodna zona Bar. Dodatno su CEFTA Strane usaglasile i usvojile **Zajedničku listu prioritetnih roba („Prioritetna lista“)** koje će se tretirati kao prioritetne u odnosu na druge robe prilikom sprovođenja kontrola na granici. Prioritetna lista sadrži tarifne oznake i naimenovanja robe iz oblasti hrane, hrane za životinje, lijekova, medicinskih sredstava i medicinske opreme. Ista se redovno ažurira u skladu sa potrebama CEFTA Strana, pa je do sada to urađeno 3 puta i to: 16. aprila, 21. aprila 2020. godine i 1. januara 2021 godine.

Takođe su, u okviru CEFTA koordinacionog tijela, razmijenjene informacije koje se tiču radnog vremena nadležnih službi na pomenutim graničnim prelazima i podaci o kontakt osobama iz graničnih inspekcija sa njihovim mejl adresama u cilju dostavljanja blagovremenog obavještenja o pošiljkama sa Prioritetne liste. Kompletne instrukcije u vezi sa postupanjem sa robom objavljene su na internet stranici Uprave carina i Ministarstva ekonomskog razvoja, a sve ažurirane informacije u vezi sa Prioritetnom listom, restrikcijama u trgovini robama, sanitarnim mjerama, radnim vremenom inspekcija i ostale su dostupne na internet stranici Ministarstva ekonomskog

⁵ Dokument „EC COVID-19 Guidelines for border management measures to protect health and ensure the availability of goods and essential services“

⁶ Dokument “EC Communication on the implementation of the Green Lanes under the Guidelines for border management measures to protect health and ensure the availability of goods and essential services“

⁷ Zeleni koridori se odnose na mreže prioritetnih puteva i na granične prelaze dogovorene između CEFTA Strana, a zelene trake se odnose na sisteme prioritizacije na graničnim prelazima na kojima se odobrava brži protok prioritetnih roba.

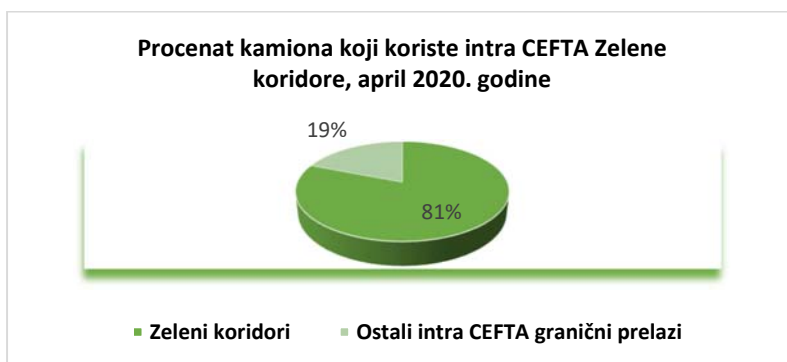
⁸ eng. Border Crossing Point/Common Crossing Point

razvoja (<https://mek.gov.me/ministarstvo/223940/CEFTA-Strane-usmjerene-na-usaglasavanju-mjera-za-olaksavanje-prevoza-i-trgovine-osnovnim-proizvodima-kroz-formiranje-zelenih-kor.html>).

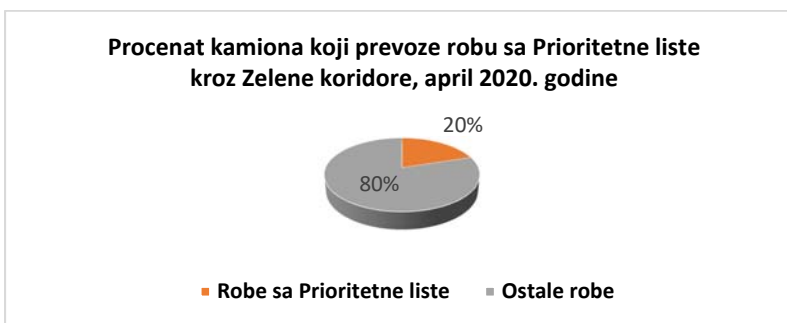
Pozitivni rezultati prethodno navedenih aktivnosti u borbi protiv COVID-19 jasno su ilustrirani statistikama koje pokazuju da je 80% kamiona u regionu koristilo intra-CEFTA granične prelaze unutar "CEFTA zelenih koridora", a da je 20% onih koji su prevozili robu sa Prioritetne liste koristeći prednosti prioriternog prolaska granice.

Grafikoni 2 i 3 prikazuju u procentima korišćenje intra CEFTA Zelenih koridora, odnosno vrstu roba koja se prevozi istima.

Grafikon 2: Procenat kamiona koji koriste intra CEFTA Zelene koridore

Grafikon 3: Procenat kamiona koji prevoze robu sa Prioritetne liste kroz Zelene koridore

Dodatno, u regionu nisu zabilježene veće gužve u spoljnotrgovinskom prometu posmatrano od 16. marta 2020. godine kada je Stalni sekretarijat Transportne zajednice počeo svakodnevno da prati situaciju na granicama zemalja zapadnog Balkana (ZB6). Međutim, situacija na granicama između EU i ZB6 pokazala je drugačije karakteristike. Naime, iako se na granicama EU i ZB6 situacija uglavnom držala pod kontrolom tokom perioda april-novembar 2020. godine, praćenje vremena čekanja i na unutrašnjim i na spoljnim graničnim prelazima regiona pokazalo je da su najveća kašnjenja zabilježena na zajedničkim graničnim prelazima sa susjednim EU zemljama članicama. Na osnovu podataka Stalnog sekretarijata Transportne zajednice iz oktobra 2020. godine prosječno vrijeme čekanja na nekim graničnim prelazima ZB6-EU je premašilo 2 sata. Od početka monitoringa prijavljeni su slučajevi čekanja čak i do 4 sata, a što je u suprotnosti sa intra CEFTA graničnim prelazima, gdje je zabilježeno najduže prosječno vrijeme čekanja i to 1 sat i 8

minuta. Zaključuje se da su nedovoljna saradnja, koordinacija i resursi na graničnim prelazima u pogledu tvrde i meke infrastrukture, upravljanja, opreme i nadzora značajne prepreke koje utiču na ukupnu povezanost u regionu, a posebno sa susjednim EU zemljama članicama.

U skladu sa navedenim, došlo se do zaključka, **da bi povezivanje dva koncepta “zelenih koridora/traka” između EU i ZB6 zemalja, u smislu implementacije zajedničkih mjera na graničnim prelazima između ZB6 i EU bilo esencijalno, obzirom da je EU najvažniji trgovinski i investicioni partner CEFTA Strana. Navedeno je potvrđeno u zaključcima Samita lidera zapadnog Balkana koji je održan u Zagrebu 6. maja 2020. godine.** U prilog tome svjedoči i *Komunikacija Evropske komisije br. 685 od 28. oktobra 2020. godine*⁹ koja se odnosi na dodatno unaprjeđenje “zelenih traka”, a kako bi se ekonomija održala u cilju tokom pandemije izazvane pojavom COVID-19. Istom je predviđeno je da će Evropska komisija blisko saradivati sa Stalnim sekretarijatom Transportne zajednice kako bi olakšala koordinaciju i implementaciju mjera između EU i ZB6, a bez prejudiciranja posebnih kontrola robe ili transportnih radnika koji su suštinski i uobičajeno povezani sa prelaskom spoljnih granica jedinstvenog tržišta, odnosno carinske unije ili šengenskog prostora, a da bi EU zemlje članice trebale, u najvećoj mogućoj mjeri, primijenjivati smjernice za implementaciju navedene u ovoj Komunikaciji na svojim spoljnim granicama.

U cilju operacionalizacije obaveza publikovanih u posljednjoj Komunikaciji Evropske komisije do sada je održano pet sastanka za uspostavljanje “zelenih koridora/traka” između ZB6 i EU zemalja članica u periodu novembar 2020. godine-februar 2021. godine. Na istima su dogovoreni granični prelazi na kojima je neophodno obezbijediti protok robe sa liste prioriternih medicinskih roba posebno uzevši u obzir kriterijum obima spoljnotrgovinskog prometa na ovim prelazima, razmijenjene su informacije o radnom vremenu carinskih administracija i graničnih isprekcija kojima se može pristupiti ovdje <https://transparency.cefta.int/workinghours/>, a biće održani posebni tehnički sastanci o razmjeni informacija o pošiljkama kroz proširenje SEED-a s uključenim EU zemljama članicama. Razgovori se vode i o testiranju *Galileo mobilne aplikacije* koja bi prevoznicima roba pružala informacije vezano za zastoje na putevima, i kao pomoć tokom tranzita, kao i o zastojima na graničnim prelazima u realnom vremenu. Ova aplikacija trenutno funkcioniše na nivou EU, a očekuje se da bude operativna i na teritoriji ZB6 u narednom periodu i to nakon završetka tenderske procedure od strane EK za izbor ovlašćenog pružaoca pomenutih usluga.

Navedene aktivnost koordiniraju, prate i izvještavaju predstavnici Ministarstva ekonomskog razvoja i Uprave carina uz uključenost predstavnika Ministarstva kapitalnih investicija i Uprave policije.

4.3. POČETAK PREGOVORA O ZAKLJUČIVANJU DODATNOG PROTOKOLA 7 O RJEŠAVANJU SPOROVA

Podsjećanja radi, nakon analize dosadašnje primjene CEFTA 2006 Sporazuma, jednim od nedostataka Sporazuma smatra se neadekvatno definisanje postupka rješavanja bilateralnih trgovinskih sporova u CEFTA regionu. Naime, članovima 42 i 43 CEFTA 2006 Sporazuma je definisano rješavanje trgovinskih sporova kroz procese konsultacija, medijacije i arbitraže.

Kao prvi korak, u slučaju odstupanja u pogledu tumačenja i primjene Sporazuma, Strane će pokušati da kroz **saradnju i konsultacije**, ako je potrebno i u okviru Zajedničkog komiteta, da postignu obostrano zadovoljavajuće rešenje. Nadalje, ukoliko se dvije Strane slažu da se ove

⁹ Dokument “Communication from the commission to the European Parkiament the European Council and the Council - upgrading the transport Green Lanes to keep the economy going during the COVID-19 pandemic resurgence”

konsultacije mogu održati uz **prisustvo medijatora** koji se imenuje u skladu sa Aneksom 8 Sporazuma. Medijator će prezentirati finalni izvještaj Zajedničkom komitetu i ukoliko se ne može pronaći rješenje, na osnovu izvještaja medijatora, Zajednički komitet će se baviti tim pitanjem sa ciljem iznalaženja međusobno prihvatljivog rješenja. Ukoliko ne uspije, Zajednički komitet će **preporučiti** odgovarajuće mjere. Sporovi između Strana koji se ne razriješe kroz direktne konsultacije u Zajedničkom komitetu u roku od 90 kalendarskih dana od dana prijema zahtjeva za konsultacije, mogu se uputiti na **arbitražu** tako što će bilo koja Strana u sporu pismenim putem obavijestiti drugu Stranu u sporu. Uspostavljanje i funkcionisanje arbitražnog suda je regulisano Aneksom 9 Sporazuma. Odluka arbitražnog suda biće konačna i obavezujuća za sve Strane u sporu.

Do sada se rješavanje sporova u okviru CEFTA Sporazuma vodilo samo u formi konsultacija, dok Zajednički komitet nije mogao postigne dogovor oko preporuke odgovarajućih mjera imajući u vidu da je za istu potreban pozitivan konsenzus. Stoga se planiranim izmjenama CEFTA 2006 Sporazuma uvode jasne procedure i rokovi kojima će se unaprijediti efikasnost ovog modela rješavanja trgovinskih sporova što će dovesti do dodatnog uklanjanja netarifnih barijera u regionalnoj trgovini. Predmet pregovora je Nacrt Dodatnog protokola 7 koji sadrži dvije verzije teksta. Naime, prva verzija predviđa izmjene u smislu člana 47, stav 2 CEFTA Sporazuma, tj. izmjene Aneksa 8 i 9. Druga verzija predviđa izmjene u smislu člana 48 CEFTA Sporazuma, tj. izmjene osnovnog teksta Sporazuma u smislu izmjena relevantnih članova 42 i 43, kao i Aneksa 8 i 9.

Imajući u vidu da je Moldavija u aprilu 2020. godine imenovala pregovarački tim za vođenje pregovora i zaključivanje Dodatnog protokola 7 o rješavanju sporova Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini, stvorili su se uslovi za otpočinjanje pregovora.

Shodno navedenom, prva runda pregovora o zaključivanju CEFTA Dodatnog protokola 7 je održana 29. oktobra 2020. godine. Na istoj su pravni eksperti angažovani od strane CEFTA Sekretarijata prezentirali postojeći pravni okvir, dvije opcije za pregovore, metodologiju i vremenski okvir za završetak pregovora.

Specijalni sastanak sa ciljem definisanja daljeg toka pregovora, u smislu odabira jedne od ponuđenih opcija teksta Nacrta Dodatnog protokola 7, održan je 21. decembra 2020. godine. Na istom su sve CEFTA Strane iznijele svoju poziciju u ovom dijelu, osim Albanije i Kosova koji istu još uvijek nisu definisali. Sastanci pregovaračkih timova se održavaju na mjesečnom nivou.

Pregovore vodi Ministarstvo ekonomskog razvoja, uz pomoć pregovaračkog tima kog čine predstavnici Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva pravde, Centra za alternativno rješavanje sporova i Privredne komore Crne Gore, a naknadno su uključeni i predstavnici Ministarstva finansija i socijalnog staranja imajući u vidu finansijske implikacije koje bi mogle nastati tokom implementacije Dodatnog Protokola 7.

4.4. USVAJANJE AKCIONOG PLANA ZA ZAJEDNIČKO REGIONALNO TRŽIŠTE 2021-2024

Na Samitu u Sofiji održanom 10. novembra 2020. godine lideri zapadnog Balkana su, u okviru Berlinskog procesa, dogovorili da pojačaju ekonomsku saradnju u regionu razvojem zajedničkog regionalnog tržišta, zasnovanog na pravilima i standardima EU, kako bi povećali atraktivnost i konkurentnost regiona i doveli region bliže EU. Shodno navedenom, usvojen je Akcioni plan za zajedničko regionalno tržište 2021-2024. Akcioni plan sadrži korake ka uspostavljanju Zajedničkog regionalnog tržišta sa regionalnim trgovinskim područjem na osnovu četiri slobode u svojoj osnovi uz digitalnu, investicionu i inovacionu i industrijsku oblast. Po procjenama Svjetske banke regionalna ekonomska integracija može generisati do 6,7% dodatnog BDP-a.

Ovaj Akcioni plan prati aktivnosti prethodno donešenog Višegodišnjeg akcionog plana za regionalni ekonomski prostor (MAP REA). CEFTA će preuzeti aktivnu ulogu u sprovođenju ključnih aktivnosti iz plana koje se odnose na sljedeće:

- **Regionalno trgovinsko područje - Međusektorske trgovinske mjere** (održavanje zelenih koridora/traka koji su već osnovani kao odgovor na COVID-19 i njihovo proširivanje sa susjedima koji su EU zemlje članice, ispregovarati CEFTA Dodatni protokol 7 o rješavanju sporova, uspostavljanje tijela koje će se baviti pravilima konkurencije i državne pomoći, uspostavljanje saradnje u dijelu javnih nabavki, zaštite potrošača, tržišnog nadzora, povezanost trgovine i životne sredine, trgovinski aspekti prava intelektualne svojine, unapređenje dijaloga sa privatnim sektorom);
- **Slobodno kretanje roba** (implementacija CEFTA Strategije za upravljanje rizikom, implementacija SEED+, saradnja s EU u dijelu pravila porijekla i razmjena najboljih praksi, programi međusobnog priznavanja za industrijske i poljoprivredne proizvode, implementacija postojećih za AEO i voće i povrće) i
- **Slobodno kretanje usluga** (implementacija CEFTA Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama i proširenje obaveza u skladu sa pravilima iz Pregovачkog Poglavlja 3 – Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga (u daljem tekstu: Poglavlje 3), donošenje regulatornih disciplina u primjeni nacionalnih propisa što podrazumijeva pojednostavljenje procedura i elektronsku dostupnost, usvajanje okvira za međusobno priznavanje licenci u sektoru turizma, omogućavanje jeftinije, efikasnije i kvalitetnije usluge isporuke paketa unutar CEFTA-e u skladu sa pravilima iz Poglavlja 3, razmjena dokumenata koja se odnose na usluge putem SEED+, usvajanje okvira za usklađivanje ključnih regulatornih pravila i uspostavljanje ključnih principa za regionalnu elektronsku trgovinu i usvajanje okvira za priznavanje profesionalnih kvalifikacija za 7 profesija zasnovan na EU sistemu automatskog priznavanja, kao i okvira za priznavanje profesionalnih kvalifikacija zasnovanog na opštem sistemu priznavanja EU u pilot sektoru u skladu sa pravilima iz Poglavlja 3).

Predložene aktivnosti su u skladu sa CEFTA 2006 Sporazumom i Dodatnim Protokolima 5 i 6. Saradnja se može proširiti na sve povezane trgovinske aktivnosti u skladu sa zahtjevima bilo koje CEFTA Strane u skladu sa članom 45 Sporazuma.

Očekivanja od trgovinskog dijela Akcionog plana su sljedeća:

- Smanjenje vremena čekanja na graničnim prelazima za 30% primjenom seta mjera koji uključuje proširenje zelenih traka i pojednostavljenje procedura podržanih sistematskom elektronskom razmenom podataka (SEED+);
- Smanjenje trgovinskih troškova i birokratiju kroz programe međusobnog priznavanja;
- Olakšanje e-trgovine osiguravanjem pristupa svim tržištima u regionu i
- Obezbeđenje bržeg puta ka jedinstvenom tržištu EU.

5. PRIORITETI PREDSEDAVANJA ZA 2021. GODINU

Predsjedavajuća CEFTA 2006 Sporazumom za 2021. godinu je Republika Sjeverna Makedonija. Isto će se zasnivati na već preuzetim obavezama u okviru Akcionog plana za zajedničko regionalno tržište koje zahtijevaju sistemski i koordinisan rad za svako predstojeće predsjedavanje CEFTA-om počev od 2021. godine. Zbog toga će naponi predsjedavajućeg CEFTA u 2021. godini takođe posvetiti posebnu pažnju uspostavljanju jake osnove svih aktivnosti sa višegodišnjom perspektivom za sprovođenje pravovremene agende Akcionog plana, a samim tim i za postizanje ekonomskih koristi za region.

Uzimajući u obzir ovaj cilj, Severna Makedonija je odredila sljedeće kao prioritete svog predsjedavanja tokom 2021. godine i to:

- *Prioritet 1: Slobodno kretanje robe*

U skladu sa Dodatnim protokolom 5 o olakšavanju trgovine predsjedavajući će se fokusirati na usvajanje i sprovođenje programa međusobnog priznavanja. Odluka br. 1/2019 o uspostavljanju validacionih procedura za međusobno priznavanje nacionalnih programa Ovlašćenih privrednih subjekata¹⁰ u vezi sa bezbjednošću i sigurnošću (OPSS) stupila je na snagu 1. aprila 2020. godine. Sjeverna Makedonija, Srbija i Moldavija podnijele su 2020. godine zahtjeve za pokretanje postupaka validacije. Predsjedavajući će pružiti punu podršku tako da se tri procedure okončaju u prvom kvartalu 2021. godine. Predsjedavajući će takođe podržati aktivnosti ostalih Strana omogućavajući im da se prijave za priznavanje svojih programa.

Odluka o olakšavanju trgovine voćem i povrćem drugi je stub aktivnosti u olakšavanju trgovine robom 2021. godine. Odluka je usvojena u februaru 2020. godine i s obzirom na njenu složenost, tokom godine održana su četiri tehnička sastanka sa ciljem da ga pretvore u konkretne aktivnosti strana uokvirene akcionim planom. Predsjedavajući će podržati realizaciju akcionog plana, tako da će primjena odluke biti pilotirana za odabrani proizvod 2021. godine. Odluka je u potpunosti usklađena sa relevantnim zakonodavstvom EU i njena primjena će takođe podržati izvoz u EU. Strane takođe treba da započnu raspravu o proširenju djelokruga Odluke na druge poljoprivredne proizvode. Konačno, pod predsjedavanjem Sjeverne Makedonije, biće razvijen najmanje jedan program o međusobnom priznavanju industrijskih proizvoda, zasnovan na aktivnostima iz 2019 i 2020. godine. Štaviše, predsjedavanje će podržati pripremu akcionog dokumenta za sprovođenje projekta infrastrukture kvaliteta koji treba da započne 2021. godine. Sprovođenje CEFTA Strategije upravljanja carinskim rizikom ostaje jedan od prioriteta za 2021. godinu. Očekuje se da će Strane razviti zajedničku metriku za mjerenje napretka u upravljanju rizicima uspostavljajući standardne operativne procedure upravljanja rizikom i dalje razvijati zajedničke kriterijume i standarde rizika za puni rang rizika. Konsultacije o proširenju opsega na druge agencije uključene u carinjenje robe nastaviće se tokom 2021. godine.

Kada je reč o pojednostavljenju i usklađivanju procedura, predsjedavajući će u potpunosti podržati proširenje zelenih koridora/zelenih traka u okviru CEFTA-e i na granice sa državama članicama EU. U okviru CEFTA-e, koncept zelenih traka primjenjivaće se na sve granične prelaze, a Prioritetna lista će biti ažurirana kako bi se bolje prilagodila potrebama Strana. Predsjedavajući će podržati usklađivanje radnih dana i sati i razvoj i dijeljenje objekata, zajedničke kontrole i uspostavljanje „one stop shop“ u saradnji sa Stalnim sekretarijatom Transportne zajednice.

Nadogradnja i proširenje trenutnog SEED-a na SEED+, kako je predviđeno CEFTA Dodatnim protokolom 5 i njegovim tehničkim aneksima (Dodatak A), započinje na ljeto 2021. godine.

¹⁰ Koncept ovlaštenog privrednog subjekta (AEO) koje je uvela Svjetska carinska organizacija (WCO) zasniva se na partnerstvu između carinskih organa i privrednih subjekata. Kompanije koji ispunjavaju široki spektar kriterijuma, na dobrovoljnoj osnovi blisko saraduju sa carinskim organima kako bi ostvarili zajednički cilj – sigurnost lanca snabdijevanja. Koncept je snažno zasnovan na partnerstvu između carinskih organa i privrednih subjekata. To podrazumijeva da odnos između carinskih organa i AEO funkcioniše na načelima uzajamne transparentnosti, ispravnosti, poštenja i odgovornosti. Carinski organ očekuje da AEO postupa u skladu sa carinskim zakonodavstvom, te da će obavijestiti carinski organ o svim poteškoćama na koje nailazi pri usklađivanju sa propisima. Carinski organ treba da im pruža podršku kako bi se to ostvarilo.

Početak primjene nadogradnje SEED+ i razvoj drugih centralnih baza podataka CEFTA-e biće glavni zadatak predsjedavanja 2021. godine.

Harmonizacija druge stranice veterinarskih sertifikata i zdravstvenih sertifikata su aktivnosti koje će podržati predsjedavanje Sjeverne Makedonije. Ovi zadaci bi podstakli usklađivanje veterinarskog zakonodavstva ugovornih strana sa pravnom tekovinom EU i olakšali trgovinu veterinarskim proizvodima u okviru CEFTA-e. Usklađivanje zdravstvenih sertifikata omogućit će njihovu lakšu razmjenu.

- *Prioritet 2: Slobodna trgovina uslugama*

Efikasna primjena Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama smatra se ključnim faktorom za promociju trgovine i investicija u regionu i ključnim pokretačem podsticanja ekonomskog rasta u CEFTA ekonomijama. Po stupanju na snagu, Sjeverna Makedonija će dati prioritet radu na identifikovanju praznina u usklađenosti zakonodavstva sa preuzetim obavezama u CEFTA Stranama i njihovom blagovremenom uklanjanju.

Predsjedavajući će koordinirati aktivnostima usmjerenim na jačanje kapaciteta kontakt tačaka za usluge¹¹. Nadalje, njihov rad će biti pojačan formalizacijom postupka za notifikaciju novih propisa povezanih sa CEFTA bazom podataka za usluge, čije će održavanje i ažuriranje biti sprovedeno u bliskoj saradnji sa Sekretarijatom Svjetske trgovinske organizacije.

Sjeverna Makedonija će promovirati regulatorni dijalog koji ima za cilj olakšavanje trgovine turističkim uslugama, poštanskim i finansijskim uslugama. U turizmu, predsjedavajući će nastojati da pripremi i usvoji sporazum koji se bavi ključnim trgovinskim preprekama, uključujući omogućavanje uzajamnog priznavanja licenci, a na osnovu pravne tekovine EU. U osiguranju će se tražiti identifikacija modela saradnje kako bi se smanjili troškovi kretanja ljudi, dobara i usluga u regionu. Pored toga, predsjedavajući će podržati saradnju sa Savjetom za regionalnu saradnju (RCC) i Svjetskom bankom u cilju identifikovanja usluga na tržištu kapitala i/ili proizvoda gdje bi se mogao tražiti konkretan model integracije na tržište. U poštanskim uslugama fokus će biti stavljen na identifikovanje ključnih slabosti u regionalnoj isporuci paketa s ciljem preporučivanja poboljšanja kvaliteta i isplative usluge.

Kada su u pitanju profesionalne kvalifikacije, predsjedavajući će podržati rad na usvajanju odluke o uspostavljanju opšteg sistema priznavanja profesionalnih kvalifikacija za pilot profesiju sa postepenim proširivanjem na druge profesije. U saradnji sa RCC-em, podrška će biti data i pregovaranju o automatskom priznavanju za 7 profesija. Opšti sistem i automatsko priznavanje biće čvrsto povezani s Direktivom 2005/36/EZ o međusobnom priznavanju profesionalnih kvalifikacija.

U vezi sa elektronskim potpisima i drugim trust uslugama, Sjeverna Makedonija će uložiti napore da se postigne sporazum o mapi puta koja treba da pruži ključne elemente i korake ka usvajanju okvira za međusobno priznavanje elektronskih potpisa, kao i drugih oblika eIDs i trust usluga zasnovanih na relevantnoj pravnoj tekovini EU (npr. eIDAS Regulatorna). Konačno, započće se sa radom na uklanjanju neopravdanog geoblokiranja u regionu identifikovanjem ključnih barijera za geoblokiranje i preporukama za aktivnosti u skladu sa pravnom tekovinom EU i praksom, odnosno Regulatorivom 2018/302/EU i 2017/1128/EU.

¹¹ Kontakt tačka za usluge u Crnoj Gori je Direkcija koja se bavi implementacijom CEFTA 2006 i trgovinom uslugama u okviru Ministarstva ekonomskog razvoja.

U cilju olakšavanja kretanja fizičkih lica u kontekstu pružanja usluga, predsjedavajući će zajedno sa drugim Stranama raditi na uklanjanju radnih dozvola za kretanje lica unutar stranog privrednog društva i pružanje ugovorenih usluga.

Novi aranžmani o saradnji u oblastima kao što su turizam, profesionalne kvalifikacije ili elektronska trgovina biće podržani administrativnom saradnjom koja se zasniva na proširenju SEED+ funkcija na područja u kojima elektronska razmjena dokumenata može doprinijeti boljoj primjeni dogovorenih aranžmana.

Što se tiče statistike, predsjedavajući će pridati veliku važnost održavanju i nadogradnji razmjene podataka kako bi se omogućilo više razmijenjenih podataka i veći kvalitet podataka na osnovu sporazuma između ugovornih strana, odnosno trgovine robom na nivou HS6+2.

- *Prioritet 3: Uklanjanje prepreka u trgovini robama i uslugama*

Sjeverna Makedonija će uložiti napore u cilju pružanje pune podrške CEFTA strukturama da se sistemski bave netarifnim mjerama i eliminišu netarifne barijere u mogućoj mjeri, kao i da obezbijedi potpuno i održivo izvještavanje o državnoj pomoći. Cilj je i uspostavljanje regionalnih mreža između organa za zaštitu konkurencije, prava intelektualne svojine, javnih nabavki, zaštite potrošača i organa za zaštitu životne sredine što je od suštinske važnosti za podršku olakšavanju trgovine u okviru CEFTA-e, a posebno za doprinos naporima za liberalizaciju trgovine uslugama. S tim u vezi, biće održan niz sastanaka kako bi se razgovaralo o potencijalnim aktivnostima koje se mogu preduzeti na regionalnom nivou u navedenim oblastima.

Predsjedavajući će podržati CEFTA Sekretarijat čiji je zadatak da, u skladu s Akcionim planom za zajedničko regionalno tržište, jednom godišnje priprema Izvještaj o netarifnim mjerama. Prvi izvještaj treba da bude pripremljen tokom 2021. godine i isti će posebno obraditi barijere sa kojima se trenutno suočavaju kompanije.

Stupanjem na snagu Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama rad na identifikaciji netarifnih mjera biće proširen na sektore usluga.

- *Prioritet 4: Dodatni protokol 7 o rješavanju sporova*

Cilj je zaključivanje Dodatnog protokola 7 o rešavanju sporova koji bi povećao efikasnost postojećeg rješavanja sporova u okviru CEFTA-e.

- *Prioritet 5: Institucionalni razvoj*

Zbog povećanja aktivnosti u okviru CEFTA struktura i vanrednih situacija izazvanih pandemijom u 2020. godini, ističe se da institucionalni rad CEFTA-e treba reorganizovati, a kao primjer se ističe formiranje koordinacionog tijela u okviru uspostavljanja zelenih koridora/traka čime je ukazano na postojanje mogućnosti za poboljšanje rada CEFTA-e i ubrzanje sprovođenja aktivnosti. Navedeno će se realizovati usaglašavanjem odluka Zajedničkog komiteta koje se odnose na CEFTA radna tijela.

Takođe, promjena procedura finansiranja od strane EU zahtijevaće promjene u odlukama Zajedničkog komiteta koje se odnose na finansijsko upravljanje i upravljanje budžetom. Ove aktivnosti će biti komplementarne administrativnom jačanju CEFTA Sekretarijata koje će se završiti tokom predsjedavanja Sjeverne Makedonije. Rad na digitalizaciji CEFTA Sekretarijata će se tokom 2021. godine preliti na radna tijela i CEFTA Strane, čime se poboljšava koordinacija i olakšava operativni rad.

Finalno, predsjedavanje Sjeverne Makedonije će pratiti i podržavati rad na povećanju vidljivosti aktivnosti i rezultata CEFTA-e na osnovu već započetih aktivnosti u okviru predsjedavanja Bosne i Hercegovine.

PREDLOG ZAKLJUČAKA:

1. Vlada Crne Gore je na sjednici od _____ 2021. godine usvojila Izvještaj o sprovođenju CEFTA 2006 Sporazuma u 2020. godini.